Hy sinh lợi ích nước nhỏ

21/07/2009 05:25 (GMT + 7)

(TuanVietNam) - Mặc dù là những cuộc họp bàn về vấn đề Đông Dương, nhưng Hội nghị Geneva ban đầu không hề có tên các nước Đông Dương trong thành phần tham dự. Bước vào Hội nghị, nhiều cuộc đàm phán cũng được tách khỏi diễn đàn đa phương, để rồi một số quyết định được đưa ra trong các cuộc họp kín đó mà không có sự tham gia của bên có số phận liên quan.

>> Kỳ 1: Vai trò của nước lớn trong Hội nghị Geneva

LTS: Không có gì phải bàn cãi, Hiệp định Geneva là thắng lợi bước đầu trong cuộc đấu tranh dành độc lập dân tộc. Mặc dù 55 năm đã trôi qua nhiều người vẫn quan tâm muốn tìm hiểu sâu sắc hơn về trang sử bi hùng này của dân tộc.

Đã có rất nhiều những bài viết, hội thảo về Hiệp định Geneva. Nhiều quan điểm trong các bài viết có thể gây tranh cãi hoặc cần được thảo luận thêm.

Tuy nhiên, việc đăng tải chuyên đề này của Tuần Việt Nam không ngoài mục đích cung cấp cho bạn đọc một số chi tiết lịch sử có thể còn ít người biết, đồng thời, cũng để khẳng định rằng: Chỉ có huy động được tinh thần dân tộc và lòng yêu nước trong mỗi người Việt Nam, đoàn kết một lòng, chúng ta mới có thể tập trung được sức mạnh của cả dân tộc để tiến lên, đặc biệt trong những giai đoạn khó khăn của đất nước.

Căng thẳng, đàm phán và thỏa hiệp

4h chiều ngày 8/5/1954, gần một ngày sau khi tập đoàn cứ điểm của Pháp tại Điện Biên Phủ thất thủ, Hội nghị Geneva khai mạc. Phái đoàn Pháp mặc đồ đen tang tóc. Đoàn Việt Nam DCCH đến dự với tư thế người vừa thắng trận vẻ vang.

Suốt một tháng đầu, Trưởng đoàn Việt Nam DCCH, Phó Thủ tướng Phạm Văn Đồng, cương quyết yêu cầu Pháp phải rút quân khỏi Việt Nam và để nhân dân Việt Nam tự giải quyết các mâu thuẫn. Phía Pháp từ chối, ông Phạm Văn Đồng không nhượng bộ. Hội nghị sa vào bế tắc.

Ngày 20/6, Thủ tướng mới của Pháp Mendès-France nhậm chức, tuyên bố sẽ giải quyết vấn đề Đông Dương trong thời hạn 1 tháng, nếu không nội các sẽ từ chức. Và Thủ tướng Trung Quốc Chu Ân Lai đã chứng tỏ mình là một trong những nhà ngoại giao xuất sắc của thế kỷ 20 khi ngay lập tức nhận về cho Trung Quốc vai trò đàm phán đại diện cho các nước Đông Dương, nhằm phá vỡ thế bế tắc ở hội nghị.

Toàn cảnh Hội nghị Geneva 1954. *(Ảnh: Freddy Bertrand)*

Chu Ân Lai và Mendès-France đã tiến hành nhiều cuộc hội đàm kín, mà những phát biểu, diễn văn chính thức tại Hội nghị sau đó đều chỉ còn mang tính chất "trình diễn".

Ngày 23/6, Chu Ân Lai bí mật thu xếp gặp Mendès-France tại ĐSQ Pháp ở Thụy Sĩ. Chu thay bộ quân phục màu xám thường lệ để mặc Âu phục complet. Ông nói với người đồng nhiệm Pháp rằng Trung Quốc muốn trước hết là ngừng bắn ở Đông Dương, sau đó mới bàn đến giải pháp chính trị cho khu vực này. (Đây là luận điểm hoàn toàn khác với mong muốn độc lập cho toàn Việt Nam của cả Việt Nam DCCH lẫn Việt Nam Quốc gia).

Chu Ân Lai tán thành khả năng có "hai nước Việt Nam", và nhấn mạnh mục tiêu duy nhất của Trung Quốc là hòa bình trong khu vực, Trung Quốc "*không có tham vọng gì hơn và không áp đặt điều kiện nào khác*". Chia cắt Việt Nam chỉ là tạm thời trước khi có hiệp thương tổng tuyển cử để thống nhất hai miền.

Các cuộc đàm phán bắt đầu biến chuyển theo hướng thương lượng để xác định giới tuyến phân cách Việt Nam và thời điểm tiến hành tổng tuyển cử. 3h30 sáng 21/7/1954, Hội nghị Geneva kết thúc với một bản tuyên bố cuối cùng chia cắt Việt Nam tại vùng vĩ tuyến 17, thời hạn tổng tuyển cử là hai năm kể từ ngày ký.

Tối 22/7/1954, Chu Ân Lai tổ chức dạ tiệc chia tay các đoàn. Trong số khách mời có cả Phó Thủ tướng Phạm Văn Đồng lẫn Ngô Đình Luyện, em trai Thủ tướng Ngô Đình Diệm của phía Việt Nam Quốc gia.

Trong bữa tiệc, Chu làm như ngẫu nhiên, đề nghị chính quyền Sài Gòn mở cơ quan đại diện ngoại giao ở Bắc Kinh: "*Tất nhiên, về mặt ý thức hệ thì Phạm Văn Đồng gần gũi chúng tôi hơn, nhưng điều đó không loại bỏ việc có đại diện từ miền Nam. Suy cho cùng, chẳng phải tất cả các*

đồng chí đều là người Việt Nam, và chẳng phải tất cả chúng ta đều là người châu Á hay sao?".

Phó Thủ tướng Phạm Văn Đồng - Trưởng đoàn Việt Nam DCCH - tại Hội nghị Geneva. *(Ảnh: Freddy Bertrand)*

Đông Dương hay "chiến trường ý thức hệ"

Hội nghị Geneva 1954 được tổ chức theo quyết nghị giữa Liên Xô, Mỹ, Anh, Pháp tại Hội nghị tứ cường ở Berlin đầu năm 1954. Sau đó Liên Xô đã thuyết phục phương Tây để CHDCND Trung Hoa cũng được tham dự.

5 nước đã họp tại Geneva từ ngày 26/4/1954 để bàn về các vấn đề tranh chấp trên thế giới, trong đó Đông Dương chỉ là một nội dung trong chương trình nghị sự, và các nước nhỏ có quyền lợi liên quan đều không được mời dự.

Ảnh: casahistoria.net

Mãi đến ngày 2/5/1954, Hội nghị mới chấp thuận đề nghị của Liên Xô mời thêm các phe lâm chiến tại Đông Dương (Việt Nam DCCH, Việt Nam Quốc gia, Lào, Campuchia). Như vậy, xuất phát điểm Hội nghị Geneva đã chỉ là cuộc họp của các nước lớn.

Trước đó, cuộc kháng chiến chống Pháp, giải phóng dân tộc của Việt Nam đã bị quốc tế hóa: Từ năm 1950 (tức là ngay sau năm 1949 thành lập nước CHDCND Trung Hoa), quân đội và nhân dân Việt Nam đã nhận được sự ủng hộ và viện trợ từ Trung Quốc và Liên Xô.

Trong khi đó, phía Pháp cũng được Mỹ cung cấp tài chính và vũ khí. Viện trợ từ năm 1950 là 10 triệu USD, đến năm 1954 đã tăng lên trên 2 tỷ USD, chiếm 70% chi tiêu quân sự của Pháp ở Đông Dương.

Nghĩa là chiến trường ở Việt Nam tuy không có sự giao tranh trực tiếp giữa quân Trung Quốc và quân Mỹ như ở bán đảo Triều Tiên, nhưng cuộc chiến cũng đã bị quốc tế hóa. Và hội nghị bàn về nó – Hội nghị Geneva – là nơi các nước lớn gặp nhau để mặc cả và kiếm phần lợi nhất về cho mình.

- Mỹ đến với Hội nghị Geneva nhằm ngăn cản một giải pháp có lợi cho "phe cộng sản". Chiến tranh Lạnh đang dâng cao: ở châu Âu, Mỹ chống Liên Xô; ở châu Á, Mỹ phải bằng mọi cách kiềm tỏa Trung Quốc và Việt Nam DCCH.
- Liên Xô mặc dù đã thuyết phục phương Tây chấp thuận đưa Trung Quốc và các nước nhỏ ở Đông Dương vào bàn đàm phán, nhưng đằng sau tinh thần quốc tế vô sản, Liên Xô cũng mong muốn ngăn cản Mỹ và cả Trung Quốc có ảnh hưởng tại Đông Dương, nhất là không để Mỹ và Trung Quốc biến nơi đây thành căn cứ quân sự.
- Pháp lúng túng trong cuộc chiến tranh ở Việt Nam. Phong trào phản chiến trong công luận Pháp đang dâng lên. Sau thất thủ tại Điện Biên Phủ, tướng Navarre xin thêm hai sư đoàn viện binh nhưng bị từ chối. Đối với Pháp, Hội nghị Geneva là một diễn đàn đa phương để Pháp tìm cách rút lui khỏi Việt Nam trong danh dự, tránh phải đàm phán trực tiếp với Việt Nam DCCH.
- Anh lo duy trì quyền lợi ở Hong Kong và đại lục nên muốn duy trì quan hệ bình thường ở mức độ nào đó với CHDCND Trung Hoa. Tuy nhiên, là đồng minh của Mỹ, Anh cũng lo ngại ảnh hưởng lan rộng của "phe cộng sản" tại châu Á.

Lợi ích quốc gia là trên hết

Cuối cùng là Trung Quốc. Theo ông Trần Quang Cơ, nguyên Thứ trưởng Bộ Ngoại giao Việt Nam, "*việc giải quyết vấn đề Đông Dương không phải là mục tiêu duy nhất mà Chu Ân Lai theo đuổi ở Geneva. Trung Quốc còn có hai mục tiêu khác không kém quan trọng*". (**)

Đó là đi tới thiết lập quan hệ với các nước Tây Âu để có một nước CHDCND Trung Hoa được công nhận như một trong các cường quốc thế giới; trấn an và gây ảnh hưởng chính trị đối với các nước châu Á.

Từ góc độ của người Mỹ, nhà báo - sử gia Stanley Karnow cho rằng mục tiêu chính của Trung Quốc là gạt bỏ mọi cớ để Mỹ can thiệp vào Đông Dương và một lần nữa đe dọa Trung Quốc. Vì thế, Chu Ân Lai phải tìm ra một giải pháp giúp Pháp ít nhất là duy trì được một phần chỗ đứng ở Đông Dương, ngăn cản khả năng Mỹ can thiệp ồ ạt vào khu vực.

Những sĩ quan Pháp cuối cùng rời Hà Nội theo Hiệp định đình chiến (một trong các văn kiện của Hội nghị Geneva 1954). *(Nguồn ảnh: ttvnol.com)*

Để làm như thế, không thể không hy sinh mục tiêu giành độc lập hoàn toàn của Việt Nam DCCH. "*Nhưng Chu đã đặt các ưu tiên của Trung Quốc lên trước*" – Stanley Karnow nhận định. "*Chính sách ngoại giao của Trung Quốc, qua hàng thế kỷ, luôn là chia nhỏ Đông Nam Á để có thể gây ảnh hưởng lên từng nước… Một nước Việt Nam chia cắt sẽ tốt cho Trung Quốc hơn là một quốc gia láng giềng thống nhất*".

Nhìn lại lịch sử, nhiều người có thể có thái độ trách móc khi nghĩ về một nền độc lập, thống nhất bị đổ vỡ; họ cho rằng khả năng thống nhất được hai miền Việt Nam là khả thi nếu không có sự can thiệp của những nước lớn.

Bản thân Phó Thủ tướng Phạm Văn Đồng – người đã chứng kiến việc Chu Ân Lai mời đại diện chính quyền Sài Gòn tới dự tiệc và gợi ý mở cơ quan ngoại giao tại Bắc Kinh – cũng đã cay đắng nói với một trợ lý về sự "hai mặt" của Chu Ân Lai.

Nhưng suy cho cùng, mỗi nước lớn đều đã đến dự Hội nghị Geneva với toan tính riêng của họ (chỉ có một điểm chung là sự cần thiết phải ngừng bắn ở Đông Dương).

“*Tất cả đều đã lấy những lợi ích quốc gia của họ làm phương hướng chỉ đạo hoạt động ngoại giao khi đến Hội nghị*” – ông Trần Quang Cơ nhận định. “*Tính chất và những giới hạn của chủ nghĩa quốc tế vô sản là một trong những điều có thể rút ra từ đó*”.

Hội nghị Geneva thực chất đã là cuộc đàm phán của các nước lớn, và là nơi chứng minh một sự thật: Nước nào cũng chỉ quan tâm đến lợi ích của chính họ và luôn đặt lợi ích đó lên hàng đầu khi cần thương thảo. Như Talleyrand đã nói một câu nổi tiếng, các quốc gia không có bạn bè hay kẻ thù vĩnh viễn, chỉ có lợi ích là vĩnh cửu.

Kỳ sau: 55 năm Geneva: Hàn gắn giới tuyến trong lòng người

- **Đoan Trang**

(*) Tư liệu trong cuốn ***Vietnam: A History****, Stanley Karnow, 1983*
(**) Tư liệu trong cuốn ***Hiệp định Geneva - 50 năm nhìn lại****, Bộ Ngoại giao và NXB Chính trị Quốc gia, 2008*
Ngoài ra tác giả còn tham khảo tư liệu trong cuốn Genève Ville de Paix, 2004